

Kari Os Eskeland

Alderspsykiatri og omsorgsarbeid

ÇAPPELEN DAMM
AKADEMISK

Innhold

Forord	10
Innledning	11
Del 1	
KUNNSKAP FOR Å FORSTÅ DEN ELDRE MED PSYKISK LIDELSE	15
Kapittel 1	
Den vanlige aldringsprosessen	17
Aldring	17
Mental kapasitet	18
Fysiske forhold	20
Psykiske forhold	22
Kapittel 2	
Holdninger og etikk	24
Holdningen i samfunnet til eldre med psykiske lidelser	24
Etiske normer	27
Kapittel 3	
Grunnleggende psykologisk kunnskap	29
Kunnskap som kan være til hjelp for å forstå den som trenger ytelser fra kommunehelsetjenesten	31
Primær- og sekundærbehov	32
Forsvarsmekanismer og mestringsstrategier	33
Sårbarhet	41
Kapittel 4	
Når en krise oppstår	45
Livshendelser og livskriser	45
Hva slags hjelp trenger mennesker som er i krise?	50

Kapittel 5

Hjelpemottakeren og hjelperen 56
 Den som må ta imot hjelp 56
 Hjelperen 57

Del 2

OMSORG TIL ELDRE MED PSYKISKE LIDELSER 61

Kapittel 6

Forutsetninger for å kunne gi god omsorg 63
 Rammebetingelser 63

Kapittel 7

Hvordan gi omsorg til eldre med psykiske lidelser 70
 Faglig forsvarelig omsorg 71

Kapittel 8

Livskvalitet for den syke eldre 85
 Empati 85
 Kommunikasjon 86
 Forholdet mellom pasient og hjelper 94
 Profesjonell eller privat 98
 Samarbeid 99

Del 3

DE PSYKIATRISKE SYKDOMMENE OG OMSORGSARBEIDET 103

Kapittel 9

Grunnleggende psykiatri 105
 Psykisk lidelse/psykiatrisk sykdom 105

Kapittel 10

Behandlingsprinsipper ved psykiatiske sykdommer 121
 Miljøtiltak 121
 Psykoterapi 124
 Medikamentell behandling 125
 Elektrosjokk (ECT-behandling) 126
 Sosialmedisinske tiltak og familiearbeid 126
 Forebyggende tiltak 126

Kapittel 11

Psykosesykdømmene 128
 Schizofreni 128
 Paranoid psykose (vrangforestillingslidelse) 131
 Reaktiv psykose 131

Kapittel 12

Omsorgsarbeid når pasienten er psykotisk 133
 Menneskelig relasjon 134
 Angstreduksjon 135
 Kommunikasjon 136
 Stimuluskontroll 137
 Realitetsorientering 137
 Egenomsorg 139
 Arbeid og fritid 140
 Ansvar og oppfølging 140

Kapittel 13

Stemningslidelser 143
 Bipolare lidelser 143
 Depressive lidelser 144
 Selvmord 150

Kapittel 14

Nevrotiske, belastningsrelaterte og somatoforme lidelser 153
 Angst- og tvangslidelser, somatisering 153
 Posttraumatisk stresslidelse (PTSD) 158
 Personlighetsforstyrrelser 160
 Rusmisbruk 163
 Søvnproblemer 164

Del 4

DE HJERNEORGANISKE LIDELSENE 167

Kapittel 15

Delirium 169
 Symptomer på delirium 170
 Behandling 171

Kapittel 16

Demenssykdommene 172
 Aldersdemens 173
 Symptomer ved hjerneorganisk lidelse 177
 Utredning 182

Kapittel 17

Omsorg for personer med demenssykdommer 185
 Hvordan kan primærhelsetjenesten ivareta denne pasientgruppens livskvalitet? 185
 Hvordan ivareta primær- og sekundærbehovene i institusjon 192

Kapittel 18

Utfordrende atferd ved demens (APSD) 196
 Årsaker til APSD 197
 Tiltak ved APSD 198
 Spesielle utfordringer ved frontotemporallapspdemens 204

Kapittel 19

Utfordringer for omsorgsgiveren 206
 Pasienter som ikke vil samarbeide 206
 Den «vanskelige» pasienten 208
 De «vanskelige» pårørende 210
 Den dårlige kjemien 211
 Pasienter som lukter vondt og ikke vil dusje 212
 Pasienter med utagerende seksuell atferd 213
 Den «farlige» pasienten 213
 Omsorgssvikt og mishandling 215
 Pasienten som ikke vil legges inn på sykehjem 216

Del 5

JURIDISKE FORHOLD 219

Kapittel 20

Helselovgivning 221
 Lovlighet 222
 Faglig forsvarlig virksomhet 223
 Samtykkekompetanse og tvang 226
 Nødverge/nødrett 228

Grensen mellom lovlig beskyttelse og tvang	228
Taushetsplikt	229
Testasjonsabilitet	231
Vergemål	231
Kommentar til noen av lovene	232
Oppgaver til diskusjon og refleksjon	237
Referanser	243
Nettressurser	247
Andre anbefalte kilder	249
Fagvideoer	249
Noen forslag til skjønnlitteratur og film	249